

Saana Soukko ja Sanni Soukko

Hyvät käytänteet ehkäistä pakkoavioliittoja

Katsaus kirjallisuuteen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sairaanhoitaja (AMK)

Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö

26.4.2016

Tekijä(t) Otsikko	Saana Soukko & Sanni Soukko Hyvät käytänteet ehkäistä pakkoavioliittoja
Sivumäärä Aika	30 sivua + 1 liite 26.4.2016
Tutkinto	Sairaanhoitaja
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Hoitotyö
Ohjaaja	Lehtori, TtT, Pirjo Koski
Pakkoavioliittojen varomerkit ovat tunnistettava, jotta tilanteisiin osataan puuttua. Huomioimalla hyviä käytänteitä voidaan toimia ennaltaehkäisevästi pakkoavioliittotilanteissa. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää pakkoavioliittojen riskitekijät sekä hyviä käytänteitä, joilla pakkoavioliittoja voidaan ehkäistä. Työn tavoitteena on tuottaa tietoa terveydenalan ammattilaisille pakkoavioliittojen ennaltaehkäisykeinoista. Opinnäytetyössä etsitään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1) Mitkä ovat pakkoavioliiton riskitekijät? 2) Millaisen hyvien käytänteiden avulla voidaan ehkäistä pakkoavioliittoja? Opinnäytetyö tehtiin kirjallisuuskatsauksena. Tutkimusaineistoa kerättiin tiedonhaulla CINAHL tietokannasta sekä manuaalisen tiedonhaun avulla. Aineisto koostui kahdesta aiheeseen liittyvästä tutkimuksesta, kahdesta oppaasta sekä yhdestä selvityksestä. Keskeisimpien tulosten perusteella voidaan todeta, että pakkoavioliittojen riskitekijöitä ovat seksuaalisuus, käyttäytyminen, riittämättömät rekisteröintijärjestelmät, kouluttamattomuus, köyhyys, puolison kouluttamattomuus, perheväkivalta, perhe & yhteisö, ikä, uskonto & etnisyys sekä erityistukea tarvitsevat henkilöt. Hyviä käytänteitä, joilla voidaan ehkäistä pakkoavioliittoja, ovat tyttöjen kouluttaminen, talouden parantaminen, lainsäädäntö, asioiden esiintuominen ja kampanjointi, henkilökunnan koulutus, seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen sekä opas terveydenalan ammattilaisille. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää hoitotyössä ja hoitotyön koulutuksessa. Jatkotutkimuksia ja opinnäytetöitä tarvitaan aiheesta lisää.	
Avainsanat	hyvät käytänteet, ehkäistä, pakkoavioliitto, varhaiset avioliitot, sukupuoleen perustuva väkivalta, vahingolliset perinteiset käytännöt.

Author(s) Title	Saana Soukko & Sanni Soukko The Best Practices to Prevent Forced Marriages
Number of Pages Date	30 pages + 1 appendice 26 April 2015
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Nursing
Instructor	Pirjo Koski, PhD, Senior Lecturer
Warning signs of forced marriages must be identified and known in order to intervene in required situations. The forced marriages may be prevented from occurring by acknowledging and applying practices proven to be successful. The purpose of this thesis is to find out the risk factors for forced marriages and the best practices to prevent them. The aim of this research is to produce knowledge for health professionals about the measures to prevent of forced marriages. The thesis seeks to answer the following questions: 1) What are the risk factors for forced marriage? 2) What are the best practices to prevent forced marriages? The thesis was done as a literature review. The research data was gathered from CINAHL database and by manual data retrieval. The research data consists of two researches, two guide books and a report. The main results indicate that the risk factors for forced marriages are sexuality, behaviour, inadequate registration systems, the lack of education, poverty, the lack of education of a spouse, domestic violence, family and community, age, religion and ethnicity, as well as persons in need of special support. The best practices to prevent forced marriages are education for girls, the improvement of the economics, legislation, highlighting the issues and campaigning, training the staff, promoting of sexual and reproductive health as well as a guide book for health professionals. The results of this thesis can be utilized in nursing and nursing education. Further researches and theses about the subject are required.	
Keywords	Best practices, to prevent, forced marriage, early marriage, gender based violence, harmful traditional practices.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Pakkoavioliitot ja niiden ehkäisy	2
2.1	Pakkoavioliitto	2
2.2	Hyvät käytänteet	4
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	7
4	Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen	7
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	7
4.2	Narratiivinen kirjallisuuskatsaus	8
4.3	Tiedonhaku ja aineiston kuvaus	8
5	Tulokset	9
5.1	Pakkoavioliiton riskitekijät	9
5.2	Pakkoavioliittojen ehkäisy	12
5.2.1	Tyttöjen koulutus	12
5.2.2	Talouden parantaminen	14
5.2.3	Lainsäädäntö	15
5.2.4	Asioiden esiintuominen ja kampanjointi	15
5.2.5	Henkilökunnan koulutus	17
5.2.6	Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen	18
5.2.7	Viranomaisten yhteistyön parantaminen Suomessa	19
5.2.8	Opas terveydenhuollon ammattilaisille	20
5.2.9	Yhteenveto pakkoavioliittojen ennaltaehkäisyn hyvistä käytänteistä	22
6	Pohdinta	22
6.1	Tulosten tarkastelu	22
6.2	Menetelmän pohdinta	24
6.3	Luotettavuus ja eettisyys	25
6.4	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	26
6.5	Oman oppimisen pohdinta	26
	Lähteet	28
	Liitteet	
	Liite 1. Tutkimukset	

1 Johdanto

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää pakkoavioliittojen riskitekijät sekä hyviä käytänteitä, joilla pakkoavioliittoja voidaan ehkäistä. Opinnäytetyö on osa seksuaaliterveyden edistämisen hanketta. Suomessa maahanmuuttoa tapahtuu tänä päivänä enemmän, joten pakkoavioliitoista tulee ajankohtaisempi aihe. Vuosien 1990 - 2014 aikana ulkomaalaistaustaisten määrä Suomen väestöstä on noussut 0,8 prosentista 5,9 prosenttiin (Tilastokeskus 2016). Artikkelissa, joka on Länsiväylän nettisivuilla, puhutaan siitä, kuinka Suomessa paljastuu kymmeniä pakkoavioliittoja vuosittain. Artikkelin mukaan nuoria naisia ja miehiä lähetetään naitettaviksi ulkomaille tai nuoria tuodaan Suomeen naitettaviksi. Artikkelin mukaan pakkoavioliittoja on tutkittu Suomessa todella vähän. (Rainmäki 2014.) Suomessa on tullut voimaan 1.8.2015 Istanbulin sopimus ja se edellyttää pakkoavioliittojen kriminalisointia (Istanbulin sopimus tulee Suomen osalta voimaan 2015). Opinnäytetyöllä tuodaan aihetta esille sekä sillä halutaan tuottaa tietoa terveydenalan ammattilaisille pakkoavioliittojen ennaltaehkäisykeinoista.

Pakkoavioliittoihin on kiinnitetty erityisesti huomiota muun muassa Iso-Britanniassa, jossa on perustettu tammikuussa 2005 yksikkö nimeltä The Forced Marriage Unit (FMU). Yksikön tarkoituksena on auttaa ja tukea pakkoavioliitonuhreja ammattilaisten voimin. (Forced Marriage Unit 2015.) Iso-Britanniassa terveydenalan ammattilaisille on tuotettu materiaaleja ja oppaita, jotka antavat ammattilaisille neuvoja toimia tilanteissa, joissa he epäilevät asiakastaan pakkoavioliiton uhriksi. Opinnäytetyössä keskitytään muun muassa näihin Iso-Britannian toimintatapoihin. Opinnäytetyö tehdään kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla.

2 Pakkoavioliitot ja niiden ehkäisy

2.1 Pakkoavioliitto

Pakkoavioliitolla tarkoitetaan oman tahdon vastaisesti järjestettyä avioliittoa. Pakkoavioliitot ovat Euroopassa yksi kunniaväkivallan muodoista. Pakottaminen koskee niin naisia kuin miehiä sekä lapsia. Järjestetyt avioliitot eivät ole sama asia kuin pakkoavioliitot, sillä järjestetyt avioliitot ovat vapaaehtoisia. (Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri: 6.) Pakkoavioliitto on kyseessä silloin, kun henkilö kohtaa fyysistä painetta (kuten uhkaa ja seksuaalista väkivaltaa) tai emotionaalista ja psykologista painostusta naimisiin menosta. (What forced marriage is 2015.)

Pakkoavioliitot ovat tavallisesti vanhempien tai suvun järjestämiä, ja puoliso usein sukulainen tai perhetuttava. Pakkoavioliitot järjestetään usein, kun on halu esimerkiksi kontrolloida ei-toivottua käytöstä, kuten esiaviolliset suhteet ja homoseksuaalisuus, halu suojella perheen kunniaa tai sillä vahvistetaan perheiden välisiä suhteita. Pakkoavioliittoja järjestetään myös oleskeluluvan tai kansalaisuuden varmistamiseksi ulkomailta tulevalle henkilölle. Vanhempien tarkoitus voi olla hyvä, kun he pakottavat lapsensa avioon, sillä he ajattelevat esimerkiksi turvaavansa tytön tulevaisuuden naittamalla hänet itseään vanhemmalle ja varakkaammalle miehelle. Perheellä voi olla myös taloudellisia ja sosiaalisia paineita, jolloin tytär saatetaan avioon nuorena. (Poikela – Lagerstedt 2014–2015: 3.)

Fyysisen ja henkisen väkivallan avulla perheet ja yhteisöt painostavat tyttöjä pakkoavioliittoihin. Varoittavina esimerkkeinä käytetään henkilöitä, jotka ovat suljettu yhteisön ulkopuolelle, kun he ovat ilmoittaneet pakkoavioliitosta tai sen uhkasta poliisille. Usein saatetaan virheellisesti ajatella, että pakkoavioliitot kuuluvat joihinkin uskointoihin, mutta mikään maailmanuskonnoista ei kannusta pakkoavioliittoihin. (Poikela – Lagerstedt 2014–2015: 3.)

Ihmisillä, joilla on oppimisvaikeuksia, uskotaan olevan suurempi riski joutua pakkoavioliiton uhreiksi kuin muulla väestöllä (Guidance issued to help staff act when forced marriage is suspected 2011). Pakkoavioliiton riski voi kasvaa, jos naisen vanhemmista toinen on kuolemassa, äiti/isäpuoli on muutamassa perheeseen, jos naista on hyväksikäytetty ja sen pelätään paljastuvan tai jos nainen on lesbo, bi- /transseksuaali. Riskitekijänä

on myös, jos nainen tulee raskaaksi ns. sopimattomasta suhteesta. ("I don't": escaping forced marriage 2007.)

Harmful practices (engl.) eli vahingolliset käytännöt määritelmä kuvaa kaikkia rikkomuksia naisten ja tyttöjen oikeuksia kohtaan. On olemassa väkivallan muotoja, jotka kohdistuvat naisiin ja tyttöihin ja ne perustellaan perinteen, kulttuurin tai uskonnon puolesta. Näitä kutsutaan "vahingollisiksi perinteisiksi käytännöiksi" (engl. harmful traditional practices), ja niihin sisältyvät esimerkiksi naisten sukupuolielinten silpominen, naisten surmaaminen, kunniarikokset sekä lapsi- ja pakkoavioliitot. Nämä toteutetaan ilman tyttöjen tai naisten suostumusta, ja ne rikkovat ihmisoikeuksia. (Harmful traditional practices affecting women & girls.)

Ihmisoikeudet ovat oikeuksia, jotka koskevat kaikkia ihmisiä maailmassa, riippumatta ihmisen sukupuolesta, rodusta, varallisuudesta, kansalaisuudesta, asuin maasta tai mistä muusta eroavaisuudesta tahansa (Yhdistyneet kansakunnat 2014). Ihmisoikeudet kuuluvat osaksi kansainvälistä oikeutta, ja niistä on säädetty erilaisissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa (Suomen YK-Liitto 2015). Yksi näistä YK:n piirissä laadituista sopimuksista on naisten oikeuksien sopimus. Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus on tehty New Yorkissa vuonna 1979 (Asetus kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 68/1986 § 1). Suomessa kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annettu laki ja asetus astuivat voimaan 4.10.1986 (Asetus kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 68/1986 § 2). Asetuksessa on määritelty, kuinka kaikkien sopimusvaltioiden tulee tehdä kaikki tarvittavat toimenpiteet poistaakseen naisten syrjinnän kaikkiin avioliittoon ja perhesuhteisiin liittyvissä asioissa. Naisella ja miehellä tulee tasa-arvon pohjalta olla sama oikeus avioliittoon sekä sama oikeus valita vapaasti aviopuoliso, jonka kanssa mennä vain omasta vapaasta tahdostaan naimisiin. (Asetus kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 68/1986 osa IV 16 artikla.) Ensimmäinen eurooppalainen naisia koskeva ihmisoikeussopimus on Istanbulin sopimus, jonka tarkoituksena on ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus tuli

Suomeen voimaan 1.8.2015. (Suomi hyväksyi naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan sopimuksen 2015.)

Käsite "gender based violence" (= sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa) liittyy vahvasti pakkoavioliittoihin. Gender based violence on sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa liittyen niin naisiin kuin miehiin, jossa nainen on kuitenkin yleensä uhri. Sukupuoleen perustuva väkivalta johtuu usein epätasaisesta valtasuhteesta ja sisältää fyysistä, seksuaalista ja psykologista haittaa. Erilaisia sukupuoleen perustuvan väkivallan muotoja ovat parisuhdeväkivalta, naisten surmaaminen, naismurhat, seksuaalinen tyttölasten hyväksikäyttö, varhainen avioliitto, pakkoavioliitot, naisten sukuelinten leikkaus ja muut vahingolliset käytännöt, seksuaalinen häirintä kouluissa ja työpaikoilla, kaupallinen seksuaalinen hyväksikäyttö sekä tyttöjen ja naisten ihmiskauppa. (Gender-based violence 2015.)

2.2 Hyvät käytänteet

Sana käytäntö tarkoittaa käytössä olevaa menettelytapaa, kun taas sana "käytäntö" on käytössä olevien menettelytapojen kokonaisuus. Käytäntö koostuu siis käytänteistä. (Itkonen 1992.) Hyvä käytäntö on puolestaan määritelty Euroopan sosiaalirahaston käsitteissä toimintatapoihin, joilla on yhteiskunnassa merkittäviä positiivisia vaikutuksia. Toimintatavat tuottavat tavoiteltua muutosta yhteiskunnallisissa rakenteissa ja yksilöiden elämässä. (Tanhua 2012: 10.) Myös terveyden ja hyvinvoinnin laitos kertoo, että käsite "hyvä käytäntö" on otettu käyttöön julkisen sektorin puolella, jossa se on saanut erilaisia sisältöjä. Sosiaali- ja terveysalalla hyvä käytäntö on työn kehittämisen väline. (Korhonen 2010.) Tässä työssä käytetään sanaa käytänteet, koska opinnäytetyössä luetellaan monia erilaisia hyviä menettelytapoja, joista voi lopulta muodostua yhtenäinen laajempi käytäntö eli menettelytapojen kokonaisuus.

Lainsäädäntö on yksi vahva keino estää pakkoavioliittoja. Istanbulin sopimus on laaja-alaisin sopimus, joka ehkäisee ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä perheväkivaltaa. Sopimus koskee niin ruumiillista kuin henkistä väkivaltaa, vainoamista, seksuaalista väkivaltaa sekä raiskauksia, seksuaalista häirintää, naisten sukuelinten silpomista, pakotettua raskauden keskeyttämistä, pakkosterilointia sekä pakkoavioliittoa koskevia määräyksiä. Tämä sopimus on tullut Suomessa voimaan 1.8.2015, ja se edellyttää pakkoavioliittojen kriminalisointia. (Istanbulin sopimus tulee Suomen osalta voimaan 2015.)

Toimeenpano sopimuksen osalta on Suomessa kesken monilta osin. Puutoksia on väkivallan ehkäisyssä ja uhrien palveluissa sekä ratkaisematta ovat lainsäädännön uudistukset. Istanbulin sopimusta ratifioitaessa ainoa purkamismenettely avioliitolle on avioeroprosessi. Tätä ratkaisua on vastustettu, sillä avioero koetaan leimaavana ja avioerosta tulee merkintä väestörekisteriin. Avioeron kautta pakkoavioliiton purkaminen ei huomioi, että liitto on ollut alun perinkin pätemätön. Ihmisoikeusliitto laatii täällä hetkellä selvitystä pakkoavioliittojen tilanteesta Suomessa. Selvityksen valmistuttua tulee pohtia, mikä on avioeron vaihtoehtoinen purkamismenettely pakkoavioliitolle, sekä ratkaista kuinka kriminalisoidaan pakkoavioliitot joihin ihmiskauppalainsäädäntö ei sovellu. (Naisjärjestöjen kannanotto oikeus- ja työministeri Lindströmille 2015.)

Pakkoavioliitossa olevat uhrin tai mahdolliset tulevat uhrin eivät hae useinkaan apua. He ovat monesti liian pelloissaan mahdollisista seurauksista, joita koituu, jos he kertovat avioliitosta jollekin. Toisinaan he eivät vain näe muuta mahdollisuutta kuin pysyä avioliitossa läpi elämän. Kuitenkin he, jotka yrittävät varovasti tulla esille asian kanssa, tulevat puhumaan asiasta mieluummin opettajille, kouluterveydenhoitajille tai muille ammattilaisille kouluissa ja korkeakouluissa, poliisin tai sosiaalipalveluiden sijasta. Tämä vaatii uhreilta todella suurta rohkeutta paljastaa asia, ja jos he eivät saa tähän yhteen avunpyyntöön välittömästi apua, he eivät pyydä apua enää toiste. Avunanto uhrille on usein liian myöhästä, jos sitä ei ole annettu hänelle välittömästi, kun hän on ensimmäisen kerran tuonut asian ilmi. Tämän takia on erittäin tärkeää, että kaikki tapaukset otetaan vakavasti ja niihin vastataan asianmukaisesti. Muita varoitusmerkkejä ammattilaisille ovat muun muassa äkillinen opiskelun keskeyttäminen, runsaat poissaolot koulusta, itsetuhoisuus, aiempaa historiaa pakkoavioliitosta perheessä, masennus, opiskelija ei saa osallistua ylimääräisiin opintoihin, seuralainen tuo ja vie kouluun sekä naisopiskelijoiden keskuudessa voi olla usein koulutuksen suhteen äkillistä motivaation laskua, kun he ymmärtävät, etteivät he saa enää jatkaa opintojaan. (Forced marriage: Protecting the rights of young people 2010:222.)

Iso-Britanniassa on perustettu The Forced Marriage Unit (FMU), joka auttaa pakkoavioliiton uhreja. FMU hoitaa tapauksia niin Britanniassa, mutta myös tapauksia ulkomailla, jotka koskevat Britannian kansalaisia. FMU kehittää myös Britannian hallituksen pakkoavioliittopolitiikkaa sekä pyrkii lisäämään tietoisuuttaan potentiaalisten uhrien ympärillä. (Recognising the risk factors and responding to forced marriage 2013:238.)

Jos pakkoavioliiton uhri ottaa yhteyttä FMU:hun, tulee sosiaalityöntekijä käymään läpi eri vaihtoehtoja, mitä uhri voi tehdä. Vaihtoehtoja ovat, että uhri tyytyy avioliittoonsa ja elää sen kanssa läpi elämän tai uhri jättää perheensä ja aloittaa uuden elämän sekä hän saa pakkoavioliittoon suojelumääräyksen (FMPO= a Forced Marriage Protection Order) oikeusturvaa varten. FMPO on perheoikeudesta hankittava kansalaismääräys, mikä voi säätää, että määräyksessä nimetyt henkilöt eivät saa pakottaa toista avioliittoon tai kuljettaa toiselle mantereelle. Määräyksen rikkominen voi tuoda jopa kaksi vuotta vankeutta. Tämä voi olla tehokasta oikeudellista uhrien suojelua. Jos uhri on kerennyt matkustaa jo ulkomaille ja joutunut pakkoavioliittoon, FMU tekee yhteistyötä suurlähetystöjen kanssa ympäri maailmaa auttaen heitä palaamaan Iso-Britanniaan. FMPO määräys voi valtuuttaa, että uhrit tuodaan takaisin Iso-Britanniaan tai lähimpään Britannian suurlähetystöön. Maissa, missä on turvallista tehdä niin, uhri pyritään pelastamaan yhdessä paikallisten viranomaisten kanssa. Jos uhri on jo pakkoavioliitossa auttaa FMU uhria ottamaan avioeron tai mitätöimään avioliiton. (Recognising the risk factors and responding to forced marriage 2013: 238–239.)

Artikkelissa "I don't": escaping forced marriage, joka on julkaistu Iso-Britanniassa kätilöiden lehdessä, ohjeistetaan kuinka kätilöt ja ohella myös muut terveydenhuollon ammattilaiset voisivat selvittää, onko kyseessä pakkoavioliiton uhri, jos ammattilaisella herää siihen epäilyt. Artikkelissa kerrotaan, kuinka kätilöt voivat rutiininomaisesti suorittaa kyselyjä, joilla voi selvittää, onko nainen pakkoavioliitossa. Ruutiini kysymyksiin perheväkivallasta voisi esimerkiksi sisällyttää kysymyksiä, millä pakkoavioliitto voisi ilmetä. Tilanne olisi järjestettävä niin, että nainen olisi yksin tuolloin paikalla. Terveydenhuollon ammattilaisen tulisi tarjota varmuutta ja tukea naiselle, joka on pakkoavioliiton uhri. Jos perheväkivaltaa ilmenee, tulisi naista rohkaista puhumaan asiasta poliisille. Jos naisella on välitön vaara fyysisestä ja henkisestä terveydestä, tai jopa hänen elämästään, on välittömästi arvioitava, otetaanko mukaan viranomaiset ja poliisi vai otetaanko nainen sisälle sairaalaan. Jos nainen on alle 18-vuotias tai hänellä on lapsia pitää ottaa yhteyttä sosiaaliviranomaisiin sekä lastensuojeluun. Naisten turvallisuutta on suojeltava erittäin varovasti, ja asiat pitää dokumentoida hyvin tarkasti. Ne ovat dokumentoitava niin, että perheenjäsenet eivät saa niitä käsiinsä. ("I Don't": escaping forced marriage 2007.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää pakkoavioliittojen riskitekijät sekä hyviä käytänteitä, joilla pakkoavioliittoja voidaan ehkäistä. Työn tavoitteena on tuottaa tietoa terveydenalan ammattilaisille pakkoavioliittojen ennaltaehkäisykeinoista. Pakkoavioliittojen varomerkit ja riskitekijät ovat tunnistettava, jotta tilanteisiin osataan puuttua. Huomioimalla hyvät käytänteet voidaan toimia ennaltaehkäisevästi pakkoavioliittotilanteissa. Opinnäytetyön avulla halutaan tuoda ilmiötä esille, sillä Suomessa tutkimuksia aiheesta on tehty todella vähän.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitkä ovat pakkoavioliiton riskitekijät?
2. Millaisten hyvien käytänteiden avulla voidaan ehkäistä pakkoavioliittoja?

4 Kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on tapa ja tutkimustekniikka, jossa tutkitaan jo tehtyä tutkimusta. Kirjallisuuskatsauksen avulla tehdään aiemmista tutkimuksista uutta tutkimusta, eli kootaan tutkimuksien tuloksia, jotka ovat perustana uusille tutkimustuloksille. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää olemassa olevaa teoriaa sekä rakentaa myös uutta teoriaa. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan myös arvioida teoriaa, sekä se rakentaa kokonaiskuvaa tietyistä asiakokonaisuudesta. Kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään tunnistamaan ongelmia. (Salminen 2011: 4.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on etsiä vastauksia tutkimuskysymyksiin ja tuottaa valitun aineiston pohjalta kuvaileva, laadullinen vastaus. Se koostuu tutkimuskysymyksen muodostamisesta, aineiston valitsemisesta, kuvailun rakentamisesta ja tulosten tarkastelemisesta. (Kangasniemi ym. 2013: 291.) Tutkimuskysymyksen edellytyksenä on, että se on täsmällinen ja rajattu. Tällöin ilmiötä on mahdollista tarkastella syvällisesti. Se voi kuitenkin olla myös laaja, jolloin asioita voidaan tarkastella eri näkökulmista. (Kangasniemi ym. 2013: 294–295.) Tutkimuskysymykset ovat: 1) Mitkä ovat pakkoavioliiton riskitekijät? 2) Millaisten hyvien käytänteiden avulla voidaan ehkäistä pakkoavioliittoja? Tämä tutkimus keskittyy lähinnä naisiin, niin nuoriin kuin aikuisiin. Tutkimus etsii vastauksia niin yleisesti kuin hoitotyön kannalta.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen ydin on tutkittavan ilmiön kuvailun rakentaminen. Ta-voitteena on tutkimuskysymyksiin vastaaminen aineiston tuottamana laadullisena kuvai-luna ja uusien johtopäätösten saaminen. Sisältöä analysoidaan kriittisesti sekä yhdistel-lään tietoa eri tutkimuksista. Lopputuloksena voi syntyä uusi tulkinta tarkoittamatta kui-tenkaan alkuperäisen tiedon muuttamista. Uusi tulkinta syntyy kun se yhdistetään muu-hun tutkimuskysymyksen kannalta olennaiseen tietoon. (Kangasniemi ym. 2013: 296.)

4.2 Narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Kuvailevasta kirjallisuuskatsauksesta haarautuu kaksi muotoa, jotka ovat narratiivinen ja integroiva katsaus. Narratiivinen katsaus on niin sanotusti kevyin kirjallisuuskatsauksen muoto, jonka avulla voidaan antaa laaja esitys käsiteltävästä aiheesta. Myös narratiivi-sesta katsauksesta erottuu kolme erilaista toteuttamismuotoa, jotka ovat toimituksellinen katsaus, kommentoiva katsaus ja yleiskatsaus. Kommentoivat kirjallisuuskatsaukset ovat muodoltaan keskustelua herättäviä ja se on lähinnä näiden katsausten idea. Kom-mentoivan kirjallisuuskatsauksen tekijälle, kirjallisuuskatsaus ei ole tiukka metodi. (Sal-minen 2011: 7.)

Tämä opinnäytetyö tehdään kommentoivan kirjallisuuskatsauksen mukaan, sillä aiheen puolesta katsauksella halutaan herättää keskustelua. Tässä työssä kirjallisuuskatsauk-sen muoto halutaan pitää kevyenä, joten työhön on valittu narratiivinen kirjallisuuskat-sauksen muoto. Tutkimuksessa käydään läpi erilaisia selvityksiä, oppaita ja tutkimuksia koskien pakkoavioliittoon ja sen ehkäisyyn, joten narratiivinen katsaus on työlle loogisin muoto, jolloin tiettyjä kriteerejä ei tarvitse noudattaa, vaan katsaus saa olla kevyt. Tässä tutkimuksessa kommentoivan kirjallisuuskatsauksen avulla tuodaan selkeästi esille ole-massa olevien selvitysten, oppaiden ja tutkimusten pääkohtia, jotka liittyvät pakkoavioliit-tojen riskitekijöihin sekä ehkäisyyn ja käytänteisiin, joilla pakkoavioliittoja voitaisiin estää.

4.3 Tiedonhaku ja aineiston kuvaus

Tutkimuskysymys ohjaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston valintaa. Aineisto koostuu aiemmin julkaisusta tutkimustiedosta. (Kangasniemi ym. 2013: 295.) Tämän kir-jallisuuskatsauksen aineistoa on haettu Cinahl tietokannasta hakusanoilla Forced Mar-riage, Early Marriage, Gender Based Violence sekä manuaalisilla hauilla tieteellisistä

julkaisuista. Haut rajattiin kokoteksteihin ja vuosiin 2001–2015. Taulukko 1. kuvaa tiedon hakua. Tavoitteena on arvioida aineiston luotettavuutta ja hahmottaa lähteiden anti suhteessa tutkimuskysymykseen (Kangasniemi ym. 2013). Taulukko 1. kuvaa tiedonhakua.

Taulukko 1. Tiedonhaku

Tietokanta ja hakusanat	Kaikki tulokset	Poistettu otsikon perusteella	Poistettu abstraktin perusteella	Poistettu koko tekstin perusteella	Hyväksyttään
Cinahl					
Forced marriage	16	3	2	2	9
Early marriage	32	10	20	2	0
Gender based violence	70	13	47	10	0
manuaalinen haku	8	0	0	0	8

5 Tulokset

5.1 Pakkoavioliiton riskitekijät

Ammattilaisten tulee ymmärtää oleellisia asioita pakkoavioliitoista, jotta he voivat puuttua pakkoavioliittotilanteisiin. Joitakin keskeisiä tekijöitä on tunnistettu, jotka voivat vaikuttaa pakkoavioliittoon joutumiseen. Näitä ovat ei-toivotun seksuaalisuuden (homoseksuaalisuus) sekä käyttäytymisen (huumeet, alkoholi) kontrolloiminen, sopimattomien suhteiden estäminen, perheen kunnian suojaaminen, taloudellisten hyötyjen saavuttaminen, perheen omaisuuden kuten maan pysyminen perheessä, lapsen tai erityistuen tarpeessa olevan aikuisen hoidon varmistus, sekä oleskelun ja kansalaisuuden saavuttaminen. (The Right to Choose: Multi-agency statutory guidance for dealing with forced marriage 2014: 8.) Ihmiset, jotka pakotetaan pakkoavioliittoon, ovat usein vetäytyneet koulutuksesta, sekä he voivat olla masentuneita ja itsetuhoisia, koska eivät uskalla nousta vanhempien tai muiden perheenjäsenten toiveita vastaan. Oppimishäiriö tai vamma ja sairaus voivat myös altistaa henkilöitä hyväksikäytölle. (The Right to Choose: Multi-agency statutory guidance for dealing with forced marriage 2014: 9.)

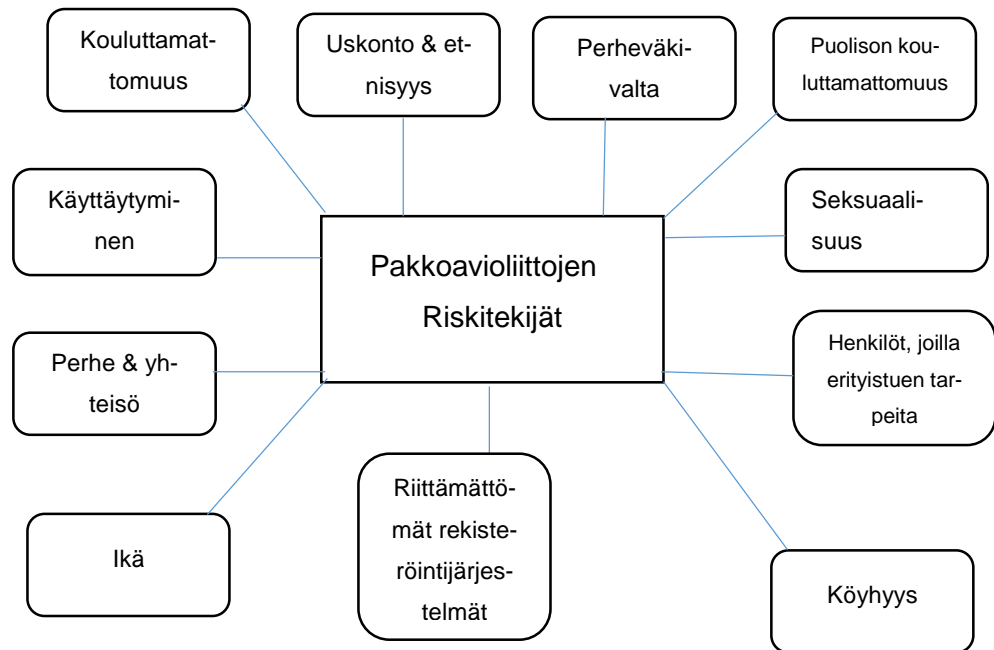
Early Marriage: A Harmful Tradition Practice – tutkimustulosten mukaan naisten koulutustaso on todettu olevan erittäin merkittävä tekijä lapsiavioliitoissa. Tutkimuksen mukaan naiset, jotka saivat jotakin koulutusta, eivät todennäköisesti menneet naimisiin niin nuorena kuin ne, jotka eivät sitä saaneet. Myös korkea hedelmällisyystaso liittyy lapsiavioliittojen yleisyyteen. Naiset, joilla oli lapsia enemmän, olivat todennäköisesti menneet naimisiin ennen 18 vuoden ikää, kuin ne, joilla ei ollut lapsia. Puolison ikä erolla havaittiin myös olevan suuri merkitys: naiset, jotka olivat yli 4 vuotta nuorempia kuin kumppanit olivat todennäköisemmin menneet lapsina naimisiin, verrattuna naisiin, jotka olivat lähempänä kumppanin ikää. Myös asia mikä vahvistaa havaintoa oli, että maissa, joissa harjoitetaan moniavioisuutta, naiset olivat todennäköisemmin menneet naimisiin lapsina. Kumppanin koulutustaso oli merkittävä tekijä myös osassa maissa. Naiset, joiden puoliset saivat jotakin koulutusta, olivat todennäköisesti menneet naimisiin myöhemmin, kuin ne naiset, joiden puolisoilla ei ollut koulutusta. (Early Marriage: A Harmful Traditional Practice 2005: 25–26.) Myös köyhyys on keskeisimmistä riskitekijöistä. Perheissä, jossa esiintyy köyhyyttä, voidaan nuorta tyttöä pitää taloudellisena taakkana. Tällöin tyttö laitetaan avioon usein vanhemman miehen kanssa. Perhe voi saada esimerkiksi sulhaselta tai tämän perheeltä karjan tyttären vastineeksi. (Innocenti Digest 2001:6.)

Väkivalta lisää pakkoavioliiton riskiä. Tulosten mukaan naiset, jotka ovat kokeneet perheväkivaltaa tai naiset, jotka uskovat, että on hyväksyttävää, että mies saa lyödä vaimoaan joissakin tilanteissa, ovat todennäköisesti menneet naimisiin alle 18- vuotiaina. (Early Marriage: A Harmful Traditional Practice 2005: 26–27.) Myös Ikäkohortin havaittiin olevan erittäin merkitsevä tekijä määriteltäessä riskiä, kun nainen oli avioliitossa jo lapsena. Tutkimustuloksen suunta ei kuitenkaan vastannut toivottavaa hypoteesia, että lapsiavioliitot olisivat tulossa harvinaisemmiksi nuoremmilla naisilla. Analyysi vahvisti, että monissa maissa lapsiavioliitto ei laskenut nuorempien sukupolvien kohdalla. (Early Marriage: A Harmful Traditional Practice 2005: 26.)

Joillakin erityistukea tarvitsevilla ihmisillä ei ole välttämättä kapasiteettia suostua avioliittoon. Tällöin vanhemmat voivat hyväksyä puolison heidän puolestaan. Vanhemmat voivat piilotella ja vähätellä lapsensa vammaa varmistaakseen lapselleen puolison. Toinen motiivi vanhemmilla voi olla pakottaa erityislapsi avioliittoon, jotta hänellä on joku, joka hoitaa häntä, kun vanhemmat kuolevat. Erityistuen tarpeessa olevat nuoret ja aikuiset

ovat erittäin alttiita joutumaan pakkoavioliittoon, koska he ovat usein niin riippuvaisia perheen hoidosta. Heillä voi olla kommunikaatio vaikeuksia sekä vähemmän mahdollisuuksia kertoa perheen ulkopuolella olevalle henkilölle, siitä mitä heille tapahtuu. (The Right to Choose: Multi-agency statutory guidance for dealing with forced marriage 2014: 18.) Perhe ja yhteisö voivat lisätä merkittävää haittaa lapselle tai nuorelle. Perhe voi esimerkiksi nopeuttaa matkajärjestelyjä saadakseen lapsen tai nuoren nopeasti naimisiin. Kaikki keskustelut ja sopimukset perheen ja sosiaalihuollon välillä tulee ainoastaan tehdä silloin, jos se ei aseta lasta tai nuorta merkittävään vaaraan. (The Right to Choose: Multi-agency statutory guidance for dealing with forced marriage 2014:19-20.)

Ilman syntymätodistusta, lapsella ei ole ikään liittyviä oikeuksia, eikä hän voi suojautua väärinkäyttöjä vastaan. Maissa, joissa ei ole määritelty laissa avioliiton vähimmäisikää sekä, joissa syntymärekisteröintijärjestelmät ovat riittämättömiä, ovat nämä syitä varhaisiin avioliittoihin. Tuhansia avioliittoja ei rekisteröidä, mikä riistää naisten oikeudet avioliitossa mukaan lukien oikeudet omaisuuteen. (Innocenti Digest 2001: 15.) Tulosten mukaan myös uskonnon ja etnisyyden on todettu olevan merkittävä tekijä. Naisen ollessa uskonnollisen tai etnisen ryhmän jäsen, ei hän todennäköisesti mene naimisiin lapsena toisin kuin nainen, jolla on vähemmistöryhmiin kuuluva uskonnollinen tai etninen tausta. Vaikutusta on myös sillä, mihin vähemmistöryhmään kuuluu. Lapsiavioliittojen ehkäiseminen tulisi kohdentaa ja keskittää tyttöihin, jotka elävät yhteisöissä, joissa avioliittoihin joutuminen lapsena on suurin riski. (Early Marriage: A Harmful Traditional Practice 2005: 26.) Kuviossa 1 esitetään tämän luvun mukaan pakkoavioliittojen riskitekijät.

Kuvio 1. Yhteenveto pakkoavioliittojen riskitekijöistä kirjallisuuden mukaan

5.2 Pakkoavioliittojen ehkäisy

5.2.1 Tyttöjen koulutus

Egyptissä `New Horizons` ohjelman avulla vuonna 1997 koulutettiin maaseudun tyttöjä, kun heidän vanhemmat eivät päästäneet heitä kouluun. Ohjelman avulla annettiin tietoa elämän taidoista. Aiheet koostuivat oikeuksista ja vastuista, ravinnosta, terveydestä, ensiavusta, lisääntymisterveydestä, nuorista, avioliitoista ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Tytöt oppivat lukemaan ja vanhemmat alkoivat tukemaan heitä. Arvot tyttöjä sekä poikia kohtaan ovat muuttuneet. Tyttöjen ilmoittautuminen peruskouluun nousi.

Tytöt, jotka eivät pääse kouluun, heitä voidaan auttaa epävirallisella koulutusohjelmien avulla. Nämä epäviralliset ohjelmat voivat auttaa tyttöjä henkilökohtaisessa kasvussa. Tällaisilla ohjelmilla voi olla vaikutus myös varhaisiin avioliittoihin, kuten esimerkiksi Keniassa 1990-luvulla varhaiset avioliitot johtivat laskuun kun naiset osasivat puolustaa itseään. (Innocenti Digest 2001: 14.)

Vanhempien tulisi pitää tyttärensä koulussa ja varmistaa heidän peruskoulutuksen saaminen. Kouluja tulisi suunnitella tyttöjen tarpeiden mukaan. Koulut tulisi rakentaa lähelle yhteisöä, niin etteivät vanhempien tarvitsisi pelätä tyttöjen turvallisuuden puolesta. Nai-

sia tulisi työllistää enemmän opettajiksi. Koulunkäynti aikatauluja tulisi saada joustavam-
miksi, jotta tytöt pystyvät täyttämään kodinhoidon velvollisuudet sekä kouluissa tulisi olla
lastenhoitopalveluja. Miespuolisille opettajille tulisi olla seuraamukset, jos he yrittävät
vietellä tyttöopiskelijoita. Tytöille ja pojille tulisi olla eri saniteettitilat. Myös muita keinoja
lisätä tyttöjen koulunkäyntiä, on antaa käteiskannustimet vanhemmille, jotta he pitävät
tytöt koulussa. Epävirallista koulutusta tulisi laajentaa sekä yhteisöjen tulisi osallistua
koulujen ylläpitoon. Viestintäkampanijoilla tulee kertoa tyttöjen koulutuksen tärkeys. (In-
nocenti Digest 2001:14.)

Tutkimuksen tulokset tarjoavat tietoa, jotka voivat olla hyödyllisiä määriteltäessä tehok-
kaita ja vaikuttavia interventioita, joilla voidaan pienentää lapsiavioliittojen esiintyvyyttä.
Esimerkiksi Kambodzhassa havaittiin, että kun naisten kouluttamisen taso lisääntyi, vai-
kutti se positiivisesti lapsiavioliittoihin, eli naiset eivät menneet enää todennäköisesti lap-
sina naimisiin. Analyysi kuitenkin paljasti, että koulutus on vain yksi merkittävä suojaava
tekijä, mutta se ei ehkä yksinään riitä suojaamaan tyttöjä lapsiavioliitoilta maissa, joissa
on paljon muitakin tekijöitä. (Early Marriage: A Harmful Traditional Practice 2005: 27.)

Mitä enemmän koulutusta tyttö saa, sitä epätodennäköisempää on, että hän menee nai-
misiin lapsena. Koulutusmahdollisuuksien parantaminen sekä tytöille, että pojille ja pois-
tamalla sukupuolierot koulutuksesta ovat tärkeitä strategioita, joilla lopetetaan lap-
siavioliitot käytännössä. Lainsäädäntö ja pyrkimykset tehdä koulutuksesta maksutonta
ja pakollista, ovat vahvoja tekijöitä koulutuksen saavuttamiseen ja näin vähennetään tyt-
ttöjen määrää, jotka ovat naimisissa. Yksi taktiikka olisi pitkittää oppivelvollisuuden ajan-
jaksoa, jolloin tytöt eivät olisi mahdollisia avioitumaan. Tarve on kehittää menetelmiä,
joilla suojella vaarassa olevia tyttöjä lapsiavioliitoilta. Tarve on myös esittää huolenai-
heita tytöille ja naisille, jotka ovat jo naimisissa varmistamalla, että he ymmärtävät heidän
oikeutensa koulutukseen sekä tarjoamalla heille elämäntaitokoulutusta, jolla varmistaa
heidän elantonsa. (Early Marriage: A Harmful Traditional Practice 2005: 27–28.)

Kuten tutkimustulokset osoittavat tulisi kaikkien tyttöjen päästä koulutuksen piiriin. Kou-
lutus on todella merkittävä tekijä pakkoavioliitoissa, ja tähän tulisi panostaa erityisesti
kehitysmaissa. Oppivelvollisuus tulisi turvata kaikissa maissa niin tytöille kuin pojille,
sekä koulutus tulisi olla maksutonta, jotta perheen varakkuus ei vaikuta lapsen mahdol-
lisuuksiin päästä kouluun.

5.2.2 Talouden parantaminen

Joidenkin Interventtioiden avulla ovat keskittyty parantamaan tyttöjen taloudellista tilannetta myöntämällä heille korkeampi status ja enemmän oman elämän hallintaa, myös avioliitoissa. Lähestymistavat sisältävät koulutusta toimeentuloon, nuorille tukea työmarkkinoilla ja varmistamista, ettei avioliitto ole edellytys rahajärjestelmien väärinkäyttöön. (Innocenti Digest 2001: 15.)

Nuorten naisten arvo nousi heidän perheiden ja potentiaalisten aviomiesten silmissä Bangladeshissa, kun naiset astuivat mukaan vaatevientiteollisuuteen. Rahan tulon ansiosta naiset pystyivät neuvotella omasta itsenäisyydestään perheessä. Myöhemmin myös heidän kokemuksensa taloudellisesta omavaraisuudesta, antoivat heille suurempaa itseluottamusta vaimoina. Eräs ohjelma Egyptissä on parantanut tyttöjen ansiotulokykyä, kun heitä on autettu vastustamaan aikaista avioliittoa. Tytöt saivat taitoja, tuloja ja itseluottamusta mattojen valmistuksessa, paperin kierrätyksessä ja kirjontatöitä tehdessä. Tytöille tarjottiin tiettyä rahasummaa, jos he lykkäävät avioliittoa 18-vuotiaaseen asti ja menevät avioliittoon omasta vapaasta tahdosta. Perheen lisääntyneet tulot auttavat vähentämään varhaisia avioliittoja. Parempi elintaso mahdollistaa tyttöjen pääsyä kouluun ja vähentää riippuvuutta tytär työvoimasta. Työmahdollisuuksien edistäminen naisille, auttaa myös edistämään tyttöjen koulutusta ja avioliiton lykkäämistä. (Innocenti Digest 2001: 15.)

Tytöt, jotka ovat paenneet avioliitosta tai, jotka pakenevat vanhempiaan, kun nämä pakottavat heidät ei-toivottuun avioliittoon tarvitsevat apua. Yhteisöjen perustamat tai naisryhmien tarjoamat palvelut ovat usein parhaita. Ne ovat usein kuitenkin huonosti rahoitettuja ja voivat toimia salassa kulttuurin arvoista johtuen. Teollisuusmaissa väkivaltaa ja hyväksikäyttöä kohdanneet naiset saavat apua turvakodeista. (Innocenti Digest 2001: 14–15.) Yhteiskuntien pitäisi rahoittaa yhteisöjä, jotta palveluja pystytään perustamaan pakkoavioliiton uhreille. Naisjärjestöjä tulisi tukea ja rahoittaa sekä rakennuttaa turvakoteja. Taloutta tulee parantaa niin kotitalouksissa kuin yhteiskunnan tasolla. Erilaisia ohjelmia on tärkeää toteuttaa maissa, jossa taloustilanne on huono. Ohjelmien avulla saadaan tietoa positiivisista muutoksista. Yhteiskunnan tulisi sijoittaa rahaa positiivisiin muutoksiin, jotta päästään kohti parempaa elintasoa.

5.2.3 Lainsäädäntö

Pakkoavioliitto on Iso-Britanniassa rikos. Kun kyse on lapsesta tai nuoresta tulee organisaatioiden käsitellä pakkoavioliitto tapaukset aina lastensuojelu tapauksena. Henkilöstöllä tulee olla asianmukaista koulutusta, jotta he ymmärtävät tiedon jakamisen merkityksen muiden organisaatioiden kanssa. Tietoa tulee jakaa niin nopeasti kuin mahdollista turvatakseen lapsi tai nuori merkittävältä haitalta tai ettei nuori joudu rikoksen uhriksi. Iso-Britanniassa tapauksista annetaan tietoa aina Forced Marriage Unit- yksikköön. Joissakin tapauksissa, voi olla tarpeen, että lapsi tai nuori tarvitsee välitöntä turvaa pakkoavioliitosta suojaamiseksi. (The Right to Choose: Multi-agency statutory guidance for dealing with forced marriage 2014: 20-21.)

Suomessa pakkoavioliittoa ei ole vielä kriminalisoitu. Pakkoavioliiton tulisi olla myös Suomessa rikos. Avioliiton voi Suomessa purkaa vain avioeron kautta. Pakkoavioliitto tulisi voida mitätöidä, sillä useimmissa kulttuureissa avioero on häpeä. Forced Marriage Unit on Iso-Britanniassa oleva yksikkö. Yksikkö huolehtii pakkoavioliitto tapauksista ja tutkii aihetta. Yksikkö on julkaissut oppaita ammattilaisille, ja antaa käytännön ohjeita, kuinka toimia pakkoavioliitto tilanteissa. Tämän kaltaisia yksiköitä tulisi perustaa myös Suomeen ja muihin maihin, joilla on resursseja puuttua pakkoavioliittoihin ja tutkia aihetta.

Ohjelmia syntymän ja avioliiton rekisteröinnistä tulisi edistää. Esimerkiksi Indonesiassa rekisteröity avioliitto on riippuvainen todisteista, ettei avioliitto ole pakotettu eikä moniavioinen. Valtiollisia tarkastustoimia tarvitaan, jotta kansainvälisesti sovitut ihmisoi-keusstandardit toteutuvat koskien avioliittoa. Rajoittavia lakeja, koskien nuorten pääsyä lisääntymisterveyspalveluihin, tulisi poistaa. Olemassa olevaa lakia tulisi panna täytäntöön ja oikeuskulttuuria edistää, tarjoamalla asianmukaista koulutusta oikeuslaitokselle, lainsäätäjille ja poliisille. Kansainvälisellä tasolla CEDAW (Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva sopimus) ja CRC (Yleissopimus lapsen oikeuksista) komiteoiden tulisi edelleen keskittyä avioliiton avioitumisikään ja suostumukseen, sekä vaadittava lakeja, jotka kieltävät varhaiset avioliitot. (Innocenti Digest 2001: 15.)

5.2.4 Asioiden esiintuominen ja kampanjointi

Avioliittoa on pidetty yksityisenä, herkkänä aiheena, eteenkin monissa Aasian ja Afrikan yhteiskunnissa, joissa on perinteisesti ollut mahdotonta keskustella aviomiehen ja vaimon välisestä seksuaalisesta suhteesta. Nyt elintapojen muuttuminen ja HIV-epidemia

ovat alkaneet heikentää näitä tabuja. Nuoret vaativat oikeuksia tietää ja puhua intiimeistä asioista. Asioiden ajamista eteenpäin tarvitaan kaikilla tasoilla, mutta erityisesti kotitalouksien ja yhteisöjen tasolla vaikuttaa asenteisiin. Yhteisöjen ja uskonnollisten johtajien on puututtava avioliittojen lykkäämiseen. Myös valtion tulee osallistua. (Innocenti Digest 2001: 16.)

Julkisten valistuskampanjoiden tulee vahvistaa toimintaa kouluissa ja terveydenhuollon palveluissa. Nuoria tulisi suojella ja tukea sekä pitää erityisesti tyttöjä koulussa. Hallituksen tulisi luoda politiikkaan ilmapiiriä, joka tukee myöhempiä avioliittoja. Hallituksen tulisi myös tehdä apurahan avulla oikeudellisia uudistuksia, myönteistä politiikkaa ja ohjelmia naisten puolesta. Naisten ja tyttöjen siviili- ja julkista elämää tulee parantaa antaen heille yhtäläiset koulutus- ja työllistymismahdollisuudet. Nämä voivat parantaa heidän asemaansa ja siten pienentää varhaisten avioliittojen todennäköisyyttä. (Innocenti Digest 2001:16.)

Asioiden ajaminen ja kampanjointi:

- Laillista avioitumisikää tulee kampanjoida
- Kampanjointi edistää tehokasta syntymien, kuolemien ja avioliittojen rekisteröintiä
- Yhteiskuntien tulee asettaa pienimuotoisia tutkimuksia varhaisten avioliittojen vaikutuksista ja julkaista tutkimusten tulokset
- Lisäämällä tietoisuutta kansallisista ja kansainvälisistä naisten päivistä
- Työskentelemällä medialla ja muilla viestintäkanavilla korostaen naisten tasa-arvoa, koulutusta ja vapautta hyväksikäytöstä sekä syrjinnästä
- Työskentely miesten kanssa edistää heidän asenteellisia muutoksia

Pakkoavioliittoja ja naisten oikeuksia tulee tuoda enemmän julki ja aiheiden puolesta tulee kampanjoida yhä laajemmin ja monipuolisemmin. Pakkoavioliittoja eikä sen ympärillä olevia tekijöitä tunnisteta juurikaan Suomessa. Aihe tulee ajankohtaisemmaksi jatkuvasti, kun turvapaikanhakijat lisääntyvät. Aiheesta tulee tehdä tutkimuksia. Tutkimustuloksia on hyödynnettävä niin, että saadaan käytänteitä, joilla ehkäistään pakkoavioliittoja. Myös Suomessa on osattava puuttua pakkoavioliittoihin ja niiden uhreja on suojeltava. Pakkoavioliittoihin pitäisi pystyä puuttumaan ennaltaehkäisevästi, niin ettei niitä pääsisi edes tapahtumaan. Olemassa olevia järjestöjä on tuettava ja myös uusia tulee perustaa.

5.2.5 Henkilökunnan koulutus

Iso-Britanniassa on määrätty lakisääteiset toimet, joilla organisaatioiden (kuten poliisin, terveydenhuollon ammattilaisten, sosiaalialan ammattilaisten yms.) johdon tulee varmistaa, että heillä on tarvittavat resurssit, joilla puuttua pakkoavioliitotapauksiin. Organisaatiossa tulee olla selkeä vastuunjako. Organisaatiossa tulee olla nimetty henkilö, joka on vastuussa edistää organisaation tietoutta pakkoavioliitoista. Nimetty henkilö on erikoistunut perheväkivaltaan, lastensuojeluun tai aikuisten suojeluun, sekä hänellä tulee olla kokemusta ja tietoa aiempien tapausten perusteella. Uhrien tulee saada tietoa heidän oikeuksistaan ja valinnoista. Henkilökunnan tulee olla tietoinen, ettei sukulaisia, ystäviä, naapureita eikä muita uhrin läheisiä tulisi käyttää tulkkeina. Organisaatioiden ja virastojen välillä tulee olla menettely- ja toimintatapoja, jotta ne pystyvät toimimaan tehokkaasti yhdessä suojellakseen ihmisiä pakkoavioliitoilta. Näihin menettelytapoihin kuuluu tiedonvälitys, mitkä tarvittaessa saa poliisi, sosiaalihuolto, terveydenhuolto ja pakkoavioliittoyksikkö. (The Right to Choose: Multi-agency statutory guidance for dealing with forced marriage 2014: 14-15.)

Henkilökuntaa tulisi kouluttaa jatkuvasti. Sopivaa koulutusta ja tietoisuuden lisäämistä tulisi sisällyttää nykyisiin koulutuksiin, jotta varmistetaan kenttätöntekijöiden osaaminen ja he pystyvät nopeasti puuttumaan pakkoavioliittoihin. Henkilökunnalla tulee olla ajantasaiset tiedot pakkoavioliitoista ja kunniaväkivallasta. Kenttätöntekijöillä tulee olla selkeät toimintaohjeet, kuinka puuttua pakkoavioliittoihin, tai kuinka uhreja autetaan. (The Right to Choose: Multi-agency statutory guidance for dealing with forced marriage 2014: 16.)

Suomeen tulisi luoda samankaltaisia oppaita kuin Iso-Britanniassa. Oppaat ovat käytännönläheisiä ja hyödyllisiä niin johtajille, kuin työntekijöille. Lisäämällä yleisesti henkilökunnan tietoisuutta aiheesta, auttaa ennaltaehkäisemään pakkoavioliittoja. Suomeen tulisi myös luoda lakisääteiset toimet, kuinka toimia tilanteissa, joissa epäillään pakkoavioliittoa. Tällöin jokaisella työntekijällä on samanlaiset käytännöt ja keinot kuinka toimia tilanteissa.

5.2.6 Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen

Seksuaali- ja lisääntymisen terveyden ylläpito tulisi aloittaa siitä, että tytöt ja pojat oppivat seksistä, lisääntymisestä ja siihen liittyvistä riskeistä varhaisessa iässä. Nuorille tulisi antaa sukupuolivalistusta ja lisääntymisterveyspalveluita. Joissakin Afrikkalaisissa ja Aasian kulttuureissa pidättäytytään seksuaalivalistuksen keskustelusta. Tämä ruokkii pelkoa, että seksuaalivalistus kannustaa varhain seksuaaliin suhteisiin ja raskauksiin. UNAIDS (the Joint United Nations Programme on HIV/AIDS) on osoittanut pelot kuitenkin turhiksi ja perusteettomiksi. Todisteet osoittavat, että hiljaisuus seksistä ei estä teini-raskauksia ja, että HIV on nyt vakava uhka tyttöjen elämälle. Useimmat maat ovat halukkaita sisällyttämään sukupuoli ja perhe-elämä koulutuksen opetussuunnitelmiin keinona torjua HIV. Tässä asiassa tarvitaan vielä yhä enemmän hyväksyntää useimmissa maissa ja nuorille tulisi suunnata kursseja asiaan liittyen. (Innocenti Digest 2001: 13.)

Seksuaaliterveydestä on annettava tietoa koulussa, nuorisokeskuksissa, tiedotteissa ja radio-ohjelmissa. Monet tytöistä synnyttävät ilman ammattiapua eivätkä he käy äitiysneuvolassa. Välttämätöntä on siis suunnitella ohjelmat, joilla päästään tyttöjen luokse ja saadaan heidät ulos avioliitosta lisääntymisneuvonnan ja palveluiden turvin. (Innocenti Digest 2001: 13.) Vähentämällä nuorten naisten paineita raskaaksi tulemisesta sekä lisäämällä tietoa aikaisen äitiyden vaaroista koulutuksen kautta tulisi lisätä. Samanlaista huomiota olisi syytä kiinnittää myös tapoihin, joilla parantaa luotettavien ehkäisymenetelmien saantia. Myös palveluita perheväkivallasta selvinneille, tulisi olla saatavilla. (Early Marriage: A Harmful Traditional Practice 2005: 28.)

Tutkimuksissa oli kiinnitetty tärkeisiin asioihin huomioita. Seksuaalivalistus kuuluu nykypäivään ja sitä tulee tehdä monin eri tavoin, että tieto saavuttaa mahdollisimmat monet. Kouluissa tulee antaa valistusta seksuaali- ja lisääntymisterveydestä, jotta nuoret ovat tietoisia seksuaaliterveyden riskeistä ja vaaroista. Terveyspalveluita tulisi rakentaa niin, että tytöt pääsevät esteettömästi palveluihin ja saavat tarvitsemansa tuen siellä. Palvelut tulee suunnitella ja rakentaa niin, että raskaana olevat tytöt saadaan palvelujen äärelle sekä synnyttämään ammattiavun turvin, jotta myös lapsen syntymä saadaan rekisteröityä.

5.2.7 Viranomaisten yhteistyön parantaminen Suomessa

Suomessa tahot, joiden tulisi puuttua ja estää lasten ja nuorten ulkomaille lähettäminen vasten heidän omaa tahtoaan ovat päivähoito ja neuvolat (erityisesti tyttöjen ympärileikkauksen osalta), opetusviranomaiset, lastensuojelu, poliisi ja rajaviranomaiset sekä Suomen edustustot. (Selvitys maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten lähettämisestä vanhempien kotimaahan tai toiseen maahan väliaikaisesti kasvatettavaksi 2010: 24.) Ongelmaksi on noussut informaatio-ongelmat viranomaisten välillä, eli tieto ei kulje virastosta toiseen. Jos koulussa opiskelija kirjataan ”pois muuttaneeksi” eivät tiedot opiskelijasta välttämättä siirry mihinkään. Selvityksen mukaan, avun saanti on pitkälti kiinni lapsen tai nuoren tai muun läheisen avun pyynnöistä ja aktiivisuudesta. Joitakin lapsia ja nuoria suojelee oleskeluoikeuden menettäminen Suomessa yli kahden vuoden ulkomailla oleskelun jälkeen. Täten osa lapsista ja nuorista eivät ainakaan pysty olemaan tämän pidempää ulkomailla, jotta eivät menetä oleskeluoikeuttaan. (Selvitys maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten lähettämisestä vanhempien kotimaahan tai toiseen maahan väliaikaisesti kasvatettavaksi 2010:22–23.)

Tietoa tulisi tuoda suomalaisista kasvatuskulttuureista, jotta ulkomaalistaustaiset vanhemmat huomaavat myös sen, että suomalaisetkin vanhemmat joutuvat ponnistelemaan kasvatukseen liittyvien asioiden kanssa. Vanhemmuuteen kaivataan tukea, kun omat voimavarat ovat puutteelliset. (Selvitys maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten lähettämisestä vanhempien kotimaahan tai toiseen maahan väliaikaisesti kasvatettavaksi 2010:24.) Selvityksessä on mainittu toimenpide-ehdotuksia, joihin olisi syytä puuttua. Tapausten ennaltaehkäisyä on mainittu esimerkiksi perheiden tukeminen kokonaisuutena, eli vanhempia ja lapsia ei ajeta vastakkain. Lasten ja nuorten parissa työskenteleville tulee olla tarjolla koulutusta. Ennaltaehkäisevää yhteistyötä tarvitaan riskiryhmien kanssa toimiessa. (Selvitys maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten lähettämisestä vanhempien kotimaahan tai toiseen maahan väliaikaisesti kasvatettavaksi 2010:33.)

Jotta tapauksiin voidaan paremmin puuttua, tulee selvittää, miten koulujen rekistereihin kertyneitä tietoja poismuuttaneista sekä kadonneista lapsista, pystytään hyödyntämään lähettyjen lasten tunnistamiseksi. Henkilöiden osaamista tulee lisätä, jotka työskentelevät ilmiön parissa. Jonkinlainen ”osaamiskeskus” tulisi luoda ja kehittää jonnekin. Myös lainsäädännöllisillä keinoilla pystytään tapauksiin puuttumaan, joten ne tulisi tarkistaa, jotta niiden avulla pystytään tarvittaessa puuttumaan nopeasti ja tehokkaasti estämään lapsen matkustaminen pois Suomesta. Viranomaisten yhteistyötä niin Suomessa kuin

kansainvälisesti tulee luoda tehokkaaksi, jotta lapset saadaan palautettua turvallisesti ja nopeasti takaisin Suomeen. (Selvitys maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten lähettämisestä vanhempien kotimaahan tai toiseen maahan väliaikaisesti kasvatettavaksi 2010:33.)

Selvityksessä tuotiin hyvin ilmi, että jonkinlaista ”osaamiskeskusta” tarvitaan. Tämän kaltaista keskusta tarvitaan niin Suomeen kuin muihinkin Euroopan maihin. Osaamiskeskuksen henkilökunnan tulisi olla koulutettu pakkoavioliittotilanteisiin. Selvityksessä oli tuotu myös ilmi, että suomalaisesta kasvatuskulttuurista tulisi tuoda tietoa ulkomaalais-taustaisille vanhemmille, mikä on nyt maahanmuuton lisääntyessä erittäin tärkeä huomio. Tähän tulisi Suomessa panostaa, että vanhemmat saavat tarvitsemansa tiedon ja tuen kasvatuksessa.

5.2.8 Opas terveydenhuollon ammattilaisille

Forced Marriage Unitin julkaisemassa oppaassa on lakisääteisiä ohjeita, neuvoja ja tukea etulinjan työntekijöille, joilla on velvollisuuksia turvata ja suojella lapsia sekä aikuisia pakkoavioliiton väärinkäytöksiltä. (Multi-agency practice guidelines: handling cases of Forced Marriage 2014:1). Ohjeiden tarkoituksena on auttaa terveydenhuollon ammattilaisia tunnistamaan pakkoavioliiton varomerkit. Heidän tulee ymmärtää vaarat sekä vastata tarpeisiin turvallisesti ja tehokkaasti. Monet alan ammattilaiset joutuvat tekemään vaikeita päätöksiä liittyen pakkoavioliittoon. Opas auttaa ammattilaisia tunnistamaan nämä ongelmat ja asiakirjassa käsitellään käytännöntapoja, joihin terveydenhuollon ammattilaiset voivat tukeutua. (Multi-agency practice guidelines: handling cases of Forced Marriage 2014:25.) Opas kehottaa jakamaan Forced Marriage Unit lehtisiä sekä koulutamaan terveydenhuollon ammattilaisia kunniaväkivaltaan ja pakkoavioliittoiin liittyviin kysymyksiin. Koulutuksen tulisi sisältää turvallisuuden suunnittelua, riskien arviointia sekä riskien hallintaa. (Multi-agency practice guidelines: handling cases of Forced Marriage 2014:24.)

Terveydenhuollossa olisi hyödyllistä sisällyttää pakkoavioliittoon liittyvät kysymykset osaksi perheväkivallan rutiinikysymyksiin, kun se näyttää asiaankuuluvalta. Nämä rutiinikysymykset voidaan räätälöidä mille tahansa terveydenhuollon osastolle. Kysymykset voivat liittyä esimerkiksi sukupuolirooleihin perheen sisällä, tai kysymyksiä avioliitosta, kuten sisarusten olosuhteista ja heidän avioliitoista. Terveydenhuollon ammattilaisten tulisi yrittää aina nähdä yksilöitä yksin ja selittää, että se on normaali käytäntö. Tällöin

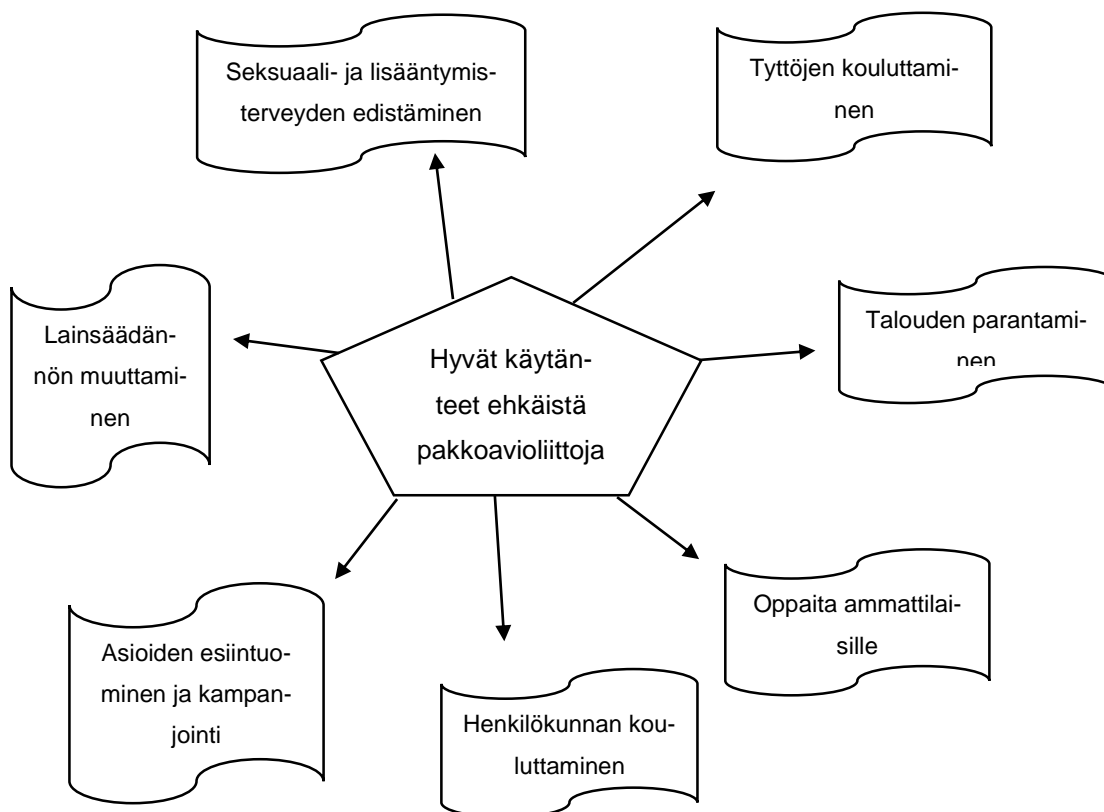
uhreilla on mahdollisuus puhua ja kertoa asioista. (Multi-agency practice guidelines: handling cases of Forced Marriage 2014: 25–26.) Pakkoavioliiton uhrin voivat joutua suureen vaaraan, jos toimiin ryhdytään ja perheenjäsen saa selville, että uhri on hakenut apua. Siksi luottamuksellisuus ja tietojen jakaminen ovat erittäin tärkeitä asioita pakkoavioliiton uhreille. Yksilöiden suojelemiseksi voi olla välttämätöntä, että tietoja jaetaan muiden elinten kanssa kuten poliisin. (Multi-agency practice guidelines: handling cases of Forced Marriage 2014: 27–29.)

Hyvät käytännöt terveydenhuollonammattilaisille ja muille viranomaisille:

- Uhreille tulee tiedottaa heidän oikeuksistaan hakea oikeudellista neuvontaa ja edustusta
 - Uhreille järjestetään lääkärintarkastus, jossa tarkistetaan mahdolliset vammat
 - Huolehditaan henkilökohtaiset turvallisuusohjeet
 - Kehitetään turvallisuussuunnitelma
 - Tunnistetaan pakkoavioliiton varomerkit
 - Neuvotaan, että uhri ei matkusta ulkomaille ja keskustellaan vaikeuksista, joita hän voi kohdata
 - Tunnistetaan muut mahdolliset rikokset, jotka ovat voineet sattua ja tarvittaessa ilmoitetaan poliisille
 - Annetaan neuvoa muista palveluista ja tuista, joita he voivat tarvita
 - Varmistetaan, että uhrilla on asiantuntijoiden yhteystiedot
 - Rekisteröidään tiedot tehdyistä päätöksistä ja päätösten syistä
 - Tiedot tapauksesta on pidettävä tiukasti salassa
 - Neuvotaan uhri hänen suostumuksellaan, paikallisiin ja kansallisiin tukiryhmiin, jotka työskentelevät perheväkivalta ja pakkoavioliiton uhrien kanssa.
- (Multi-agency practice guidelines: handling cases of Forced Marriage 2014: 31.)

5.2.9 Yhteenveto pakkoavioliittojen ennaltaehkäisyn hyvistä käytänteistä

Pakkoavioliittojen ennaltaehkäisykeinot kirjallisuuden mukaan on esitetty kuviossa 2.

Kuvio 2. Pakkoavioliittojen ennaltaehkäisykeinot kirjallisuuden mukaan

6 Pohdinta

6.1 Tulosten tarkastelu

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin pakkoavioliiton riskitekijöitä sekä hyviä käytänteitä sen ehkäisemiseen. Tämän katsauksen tutkimustulokset tukevat aiempia tuloksia. Poikela – Lagersted (2014–2015) mukaan fyysisen ja henkisen väkivallan avulla tyttöjä pakotetaan avioliittoihiin. Tämä osoittaa, että väkivalta pakkoavioliiton riskitekijänä on yhteneväinen tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Tuloksissa ilmeni myös, että erityistukea tarvitsevat henkilöt ovat suuremmassa riskissä joutua pakkoavioliittoon, joka oli yhteneväinen tulos

aiempiin tuloksiin. Ihmisillä, joilla on oppimisvaikeuksia, uskotaan olevan suurempi riski joutua pakkoavioliiton uhreiksi kuin muulla väestöllä (Guidance issued to help staff act when forced marriage is suspected 2011). Köyhyyden todettiin myös olleen keskeinen riskitekijä Poikela – Lagerstedt (2014–2015) mukaan pakkoavioliitoissa. Perheellä voi olla taloudellisia ja sosiaalisia paineita, jolloin tytär saatetaan avioon nuorena. (Poikela – Lagerstedt 2014–2015: 3.) Perhe voi saada sulhaselta tai tämän perheeltä omaisuutta tyttärensä luovuttamisesta. Köyhyys kotitalouksissa estää tyttöjen pääsyn kouluun. Jos tytöt menevät kouluun, eivät he ole apuna työvoimassa ja näin köyhyys perheessä lisääntyy. Tästä huomaa, että riskitekijöillä on suuri vaikutus toinen toisiinsa.

Tutkimustulosten perusteella yksi merkittävimmistä hyvistä käytänteistä, oli tyttöjen kouluttaminen. Oppivelvollisuus tulisi taata kaikille. Koulutuksen myötä tytöt oppivat tietoja ja taitoja elämään, jotka myöhemmin edes auttavat heitä työllistymisessä. Koulussa tytöt oppivat myös seksuaali- ja lisääntymisterveyden riskeistä ja varhaisen raskauden vaaroista. Vanhempien suostumusta vaaditaan, että he pitävät tyttöjä koulussa ja antavat tytöille mahdollisuuden kouluttautua. Vanhemmille tulisi tarjota tukea ja tietoa, siitä kuinka tärkeää tyttöjen koulutus on. Kouluttamattomuuden riskeistä ja vaaroista tulisi kertoa vanhemmille. Heille tulisi järjestää tukea tai avustusta, jotta tytöt voivat käydä koulussa, eikä heitä tarvita kotitalouksien työvoimana. Kouluja tulisi tehdä tytöille sopiviksi, mikä edes auttaa tyttöjen koulunkäyntiä. Kun koulut ovat tarpeeksi lähellä ja turvallisia, myös vanhemmilla on uskallusta päästää tytöt kouluihin. Avioliitto lykkääntyy ja pakkoavioliiton riski pienenee kun tytöillä on mahdollisuus käydä koulua rauhassa.

Pakkoavioliitto tulisi olla, jokaisessa maassa rikos, niin myös Suomessa. Istanbulin sopimus on laaja-alaisin sopimus, joka ehkäisee ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä perheväkivaltaa (Istanbulin sopimus tulee Suomen osalta voimaan 2015). Ketään ei kuuluu pakottaa avioliittoon ja avioliiton solmimiseen tulee olla kummankin osapuolen suostumus. Naisella ja miehellä tulee tasa-arvon pohjalta olla sama oikeus avioliittoon sekä sama oikeus valita vapaasti aviopuoliso, jonka kanssa mennä vain omasta vapaasta tahdostaan naimisiin (Asetus kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 68/1986 osa IV 16 artikla). Myös avioliittoikään tulisi kiinnittää huomiota lain avulla. Avioliiton vähimmäisiäksi tulisi jokaisessa maassa olla 18 vuotta. Lapsiin kohdistuvat pakkoavioliitot on estettävä ja lakiasetus on siihen yksi keskeinen keino. Asioita tulee tuoda enemmän julki ja niiden eteen tulee kampanjoida jatkuvasti. Tutkimuksia tulee tehdä ja tutkimustuloksia tuoda julki. Ilmiöön on reagoitava,

sillä sen eteen on paljon tehtävää. Tutkimusten tuomat tulokset antavat luotettavaa tietoa ja painoarvoa siihen, miksi pakkoavioliittoihin on puututtava.

Henkilökuntaa tulee kouluttaa niin, että he tunnistavat pakkoavioliitojen varomerkit sekä osaavat puuttua pakkoavioliittoihin. Samanlaisia oppaita kuin Iso-Britanniassa on tehty, tulee julkaista myös muissakin maissa. Oppaat antavat tietoa ja käytännön ohjeita sosi-aali- ja terveydenhuollon ammattilaisille, poliiseille, kouluille ym. Oppaat kertovat, kuinka toimia pakkoavioliittotilanteissa, miten niihin tulee puuttua sekä kuinka auttaa uhreja. Kun henkilökunta tietää mitkä ovat pakkoavioliiton varomerkit ja riskitekijät, tunnistavat he paremmin pakkoavioliittotilanteita.

Tuloksista ilmeni, että Iso-Britanniassa oleva Forced Marriage Unit on tehokas yksikkö, jolla on resursseja puuttua tapauksiin ja tutkia aihetta. Tällaisia yksiköitä tarvitaan myös muihin maihin. FMU kehittää Britannian hallituksen pakkoavioliittopolitiikkaa sekä pyrkii lisäämään tietoisuuttaan potentiaalisten uhrien ympärillä (Recognising the risk factors and responding to forced marriage 2013:238). Yksikön kaltaisia toimijoita tarvitaan, jotta maassa on ainakin yksi tehokas toimija, joka pystyy panostamaan pakkoavioliittoihin.

6.2 Menetelmän pohdinta

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii hajanaisiin ja pirstaleisiin aiheisiin, jolloin tavoitteena voi olla tiedon tuottaminen hyvien käytäntöjen edistämiseksi. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan käyttää myös olemassa olevien käytäntöjen arviointiin sekä käytännön suositusten kehittämiseen ja päivittämiseen. (Kangasniemi ym. 2013: 295.)

Kirjallisuuskatsaus perustuu siihen, että taustalla on hyviä aiempia tutkimuksia käsiteltävästä aiheesta. Pakkoavioliitoista on tehty vähän tutkimuksia ja suurin osa keskittyy kehitysmaihin. Tästä johtuen kirjallisuuskatsauksen tekeminen osoittautui aluksi hieman haastavaksi, joten kirjallisuuskatsaus päätettiin tehdä kommentoivaan tyyliin. Kommentoiva muoto antoi vapautta käsitellä aihetta vapaammin sekä sen pyrkimyksenä on samalla herättää keskustelua. Kommentoiva muoto antoi mahdollisuuden käsitellä aihetta kevyemmin niin, ettei tiukkoja kriteereitä tarvinnut noudattaa. Pakkoavioliittoja on tutkittu Suomessa vielä melko vähän. Myös muiden maiden tutkimuksia oli vaikea löytää, joten tällä kirjallisuuskatsauksella halutaan tuoda aihetta enemmän julki. Aineistomme kirjallisuuskatsauksessa oli melko suppea ja se perustui lähinnä selvityksiin ja UK:ssa tehtyihin oppaisiin.

Kirjallisuuskatsaus tuotti tutkimuskysymyksiin vastaukset. Olisi kuitenkin ollut toivottavaa löytää enemmän tutkimustietoa, jotta tämä tutkimus olisi tuottanut laajempia vastauksia ja monipuolisempaa tietoa. Niukan aineiston vuoksi myös tuloksia tuli niukemmin. Aihetta on syytä tutkia enemmän, jotta tietoa aiheesta saadaan ja pakkoavioliittoihin pystytään vaikuttamaan.

6.3 Luotettavuus ja eettisyys

Eettisyys korostuu menetelmän kaikissa vaiheissa valintojen ja raportoinnin yhteydessä. Tutkimusetiikan noudattaminen tapahtuu aineiston valinnassa ja sen käsittelyssä. Raportointi tehdään oikeudenmukaisesti, tasavertaisesti ja rehellisesti. (Kangasniemi ym. 2013: 297.) Tutkimusten tulokset vaihtelevat, vaikka virheitä yritetään välttää, joten tulosten luotettavuutta pyritään tutkimuksissa arvioimaan. Keinoja, joilla luotettavuutta voidaan arvioida, on monia erilaisia. Arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Reliaabelius tarkoittaa tutkimuksessa mittaustulosten toistettavuutta. Reliaabelius voidaan todeta monella eri tavalla. Yksi esimerkki on, kun kaksi arvioijaa päätyy samanlaiseen tutkimustulokseen. Tällöin tulosta voidaan pitää siis reliaabelina. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2007:226.)

Opinnäytetyötä tehdessä tuli jatkuvasti pohtia työtä sen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta. Tiedonhaun avulla Suomesta ei löytynyt tutkimuksia aiheesta, joten aineistoa jouduttiin hakemaan laaja-alaisesti. Opinnäytetyön luotettavuutta, voi heikentää aiheeseen liittyvän tiedon vähäisyys. Sopivia tutkimuksia ei löytynyt kuin vain kaksi, ja nämä kyseiset tutkimukset oli tehty Afrikan ja Aasian maihin, joissa on erilaiset kulttuurit ja taustat. Toinen tekijä, joka voi vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen, olivat vuodet, joihin tiedonhaku jouduttiin rajaamaan. Tietoa etsittiin vuosien 2001–2015 välillä, eli haku oli melko laaja. Aineisto perustuu kuitenkin luotettaviin lähteisiin, kuten kahteen Unicefin tutkimukseen ja ihmisoikeusliiton tekemään selvitykseen. Nämä ovat isoja ja merkittäviä tahoja, joiden tuloksiin pystyy luottamaan. Tiedon haussa käytettiin myös luotettavia tietokantoja sekä informaattikolta saatiin ohjausta.

Tutkimustuloksia pohtiessa, tulosten luotettavuutta edistää se, että tutkimuksista ja oppaista, joita käytettiin, saatiin yhteneväisiä tuloksia. Esimerkiksi tyttöjen koulutuksen tärkeys ilmeni kummassakin tutkimuksessa. Tyttöjen koulutus on myös tämän tutkimuksen yksi tärkeimmistä käytänteistä, joilla ehkäistä pakkoavioliittoja. Täten ainakin osaa tämän tutkimuksen tuloksista voidaan pitää reliaabeleina.

Opinnäytetyötä tehdessä on pyritty noudattamaan eettisiä tutkimustapoja. Aineistosta on koottu rehellisiä tutkimustuloksia. Tekstiä ei ole plagioitu ja työ on tarkistettu plagiointiohjelmalla. Katsauksessa on viitattu käytettyihin tiedonlähteisiin aina virkkeiden lopussa, sekä kaikki käytetty aineisto löytyy lähdeluettelosta. Tutkimusaihe voi olla joillekin arka asia, mutta koska työ on tehty kirjallisuuskatsauksena, ei ketään yksittäisiä henkilöitä tai henkilöiden mielipiteitä voi tulla ilmi tutkimuksesta.

6.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Henkilökuntaa tulee kouluttaa pakkoavioliittoon liittyvistä asioista. Henkilökunnan on tiedettävä pakkoavioliiton riskitekijät, jotta he osaavat tunnistaa uhrin. Yhteiskuntaan tulee kehittää yksiköitä, jotka ovat perehtyneet pakkoavioliittotapauksiin. Yksikön toiminta tulee olla tehokasta ja vahvaa, jolloin uhri saa tarvitsemaansa apua ja turvaa. Myös ulkomaalaistaustaisille vanhemmille on annettava tietoa suomalaisesta kasvatuskulttuurista. Perheet tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea. Tarvitaan myös tehokkaampaa yhteistyötä ja parempaa informaation kulkua viranomaisten välillä, jotta pakkoavioliittotilanteisiin päästään kiinni.

Tällä hetkellä tulisi kartoittaa pakkoavioliittojen yleisyys niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Jatkotutkimuksia tulee tehdä laajasti ympäri maailmaa sekä myös opinnäytetöitä aiheesta tarvitaan lisää. Asioihin pystytään vaikuttamaan, kun ilmiöstä on enemmän tutkimustietoa. Tutkimuksia pakkoavioliittojen vaikutuksista poikiin ja miehiin tulisi myös tehdä. Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää hoitotyössä ja koulutuksessa. Ajankohtaisemmalla tutkimustiedolla saadaan aikaan myös uusia parempia käytänteitä pakkoavioliittojen ehkäisemiseen.

6.5 Oman oppimisen pohdinta

Opinnäytetyötä tehdessämme opimme aikatauluttamaan työskentelyämme, mikä oli tärkeä asia, koska muutoin työ ei olisi edennyt oikeaan tahtiin. Ajoittain työstimme työtä yhdessä, kun taas ajoittain jaoimme työtä osiin, jolloin kumpikin sai tehdä työtä oman aikataulun mukaisesti. Isoimpana oppimiskokemuksena koemme, että harjaannuimme paljon tieteellisten tutkimusten käsittelyssä. Vaikka löysimme omaan tutkimukseemme

vain muutaman tieteellisen tutkimuksen, jouduimme silti lukea useampia tutkimuksia läpi, jotta osasimme valita omaan työhömmе sopivat. Harjaannuimme paljon myös tietokantojen käytössä sekä oikeiden hakusanojen valitsemisessa. Tiedonhakuprosessi ja sen merkitys selkenivät paljon työn edetessä.

Emme ole aiemmin tehneet näin laajaa tutkimusta, joten kokemuksena työn tekeminen oli täysin uutta. Työ käynnistyi aiheen rajaamisesta, jatkui suunnitelmavaiheeseen, sen jälkeen toteutusvaiheeseen ja lopulta itse työn hyödyntämiseen ja julkaisuun. Oppimisprosessimme oli siis jatkuvaa aina työn alusta loppuun asti. Teimme tutkimuksemme kirjallisuuskatsauksena, joka oli metodina meille myös melko uusi. Varsinkin kommentoiva kirjallisuuskatsauksen muoto oli täysin tuntematon meille, joten suuri haaste oli tuottaa kommentoiva kirjallisuuskatsaus. Aiheemme puolesta kommentoiva kirjallisuuskatsaus oli kuitenkin loogisin, sillä tutkimusaineistomme koostui vain kahdesta tutkimuksesta ja loput aineistostamme olivat oppaita ja selvityksiä. Emme olisi saaneet aineistomme puolesta tehtyä järkevää aineiston analyysiä, joten kommentoiva kirjallisuuskatsauksen muoto antoi meille toisenlaisen tavan purkaa tulokset.

Aineistomme koostui lähinnä englanninkielisestä materiaalista, lukuun ottamatta yhtä selvitystä, joka oli suomenkielinen. Englanninkieliset materiaalit toivat omat haasteensa työhömmе, koska englanti ei ole äidinkielemme. Jouduimme siis suomentamaan kyseiset tutkimukset sekä oppaat ja kääntämään ne suomeksi. Tekstin sisältöä joutui pohtimaan tarkoin, kun teimme käännöksiä. Haasteena oli tuoda sama asia esille kuin itse tutkimuksessa, mutta suomentaa virke myös niin, että se oli äidinkielellisesti oikein. Koimme kuitenkin englanninkielisen aineiston olleen hyödyksi meille, sillä käännöksiä tehdessä kielitaitomme ja sanavarastomme karttuivat jatkuvasti. Myös englanninkielinen tutkimuskieli tuli tutummaksi, vaikkakin se toi omat haasteensa mukanaan.

Lähteet

Asetus kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 68/1986. Annettu Helsingissä 26.9.1986.

Early Marriage: A Harmful Traditional Practice 2005. A Statistical Exploration. Unicef. Verkkodokumentti. <http://www.unicef.org/publications/files/Early_Marriage_12.lo.pdf>

Forced marriage: Protecting the rights of young people 2010. British Journal of school Nursing 5 (5). 221–224.

Forced Marriage Unit 2015. Law and the justice system – guidance. Forced marriage. GOV.UK. Verkkodokumentti.<<https://www.gov.uk/guidance/forced-marriage>>. Luettu 28.9.2015

Gender-based violence 2015. USAID from the American people. Verkkodokumentti. <<https://www.k4health.org/toolkits/youthpolicy/gender-based-violence>>. Luettu 3.9.2015.

Guidance issued to help staff act when forced marriage is suspected 2011. Learning disability practice 14 (2). 7.

Harmful traditional practices affecting women & girls. ActionAid UK. Gender & Development Network. Womankind international planned parenthood federation. Orcid Project. Verkkodokumentti. <<http://www.actionaid.org/sites/files/actionaid/harmfultraditional-practices.pdf>>. Luettu 28.10.2015.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.

Innocenti Digest 2001. Early Marriage Child Spouses. Unicef. Verkkodokumentti <<http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest7e.pdf>>

Istanbulin sopimus tulee Suomen osalta voimaan 2015. Ulkoasianministeriö. Verkko-dokumentti. <<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=332281&contentlan=1&culture=fi-FI>>. Luettu 3.9.2015.

"I Don't": escaping forced marriage 2007. Midwives. The official Journal of the Royal College of Midwives 10 (7).

Itkonen, Terho 1992. Käytäntö koostuu käytänteistä. Kielikello 2. Saatavilla myös sähköisesti. <<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=840c>>.

Kangasniemi, Mari – Utriainen, Kati – Ahonen, Sanna-Mari – Pietilä, Anna-Maija – Jääskeläinen, Petri – Liikanen, Eeva 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. Hoitotiede 25 (4). 291–301.

Korhonen, Satu 2010. Mikä hyvä käytäntö, miten sen tunnistaa ja miten se on hyödynnettävissä. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Verkkodokumentti <https://www.tem.fi/files/27199/THL_19_5_2010.pdf> Luettu 30.10.2015

Kylmä, Jari – Rissanen, Marja-Liisa – Laukkanen, Eila – Nikkonen, Merja – Juvakka, Taru – Isola, Arja 2008. Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä tietoa hoitotyön kehittämiseen esimerkkinä syöpää sairastavan nuoren vanhemman toivon vahvistaminen. Tutkiva hoitotyö 6 (2). 23 – 29.

Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. Uhkana kunnia. Välineitä viranomaisille kunniaväkivaltaan puuttumiseksi. Kunniaväkivalta-hanke. Verkkodokumentti. <<http://uudenmaanpiiri-mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/516f520e43abcbdf3e0543444db44b/1440155557/application/pdf/134180/uhkanakunnia.pdf>>. Luettu 5.9.2015.

Multi-agency practice guidelines: Handling cases of Forced Marriage 2014. HM Government. Verkkodokumentti. < https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/322307/HMG_MULTI_AGENCY_PRACTICE_GUIDELINES_v1_180614_FINAL.pdf>

Naisjärjestöjen kannanotto oikeus- ja työministeri Lindströmille 2015. Naisjärjestöjen keskusliitto. Helsingissä 18.9.2015. Verkkodokumentti. <<http://www.naisjarjestot.fi/tasavouutisia/?newsid=232>> Verkkodokumentti. Luettu 30.10.2015.

Poikela, Marjo – Lagerstedt, Anne 2014–2015. Tyttöjen pakkoavioliitot. Suomen NNKY- liitto RY.

Rainmäki, Minna 2014. Suomessa paljastuu kymmeniä pakkoavioliittoja vuosittain – vain jäänvuoren huippu. Länsiväylä 24.11. Saatavilla myös sähköisesti: <<http://www.lansivayla.fi/artikkeli/251482-suomessa-paljastuu-kymmenia-pakkoavioliittoja-vuosittain-vain-jaavuoren-huippu>>.

Recognising the risk factors and responding to forced marriage 2013. British Journal of School Nursing 8 (5). 238–240.

Salminen, Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopisto. Vaasan yliopiston julkaisu.

Selvitys maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten lähettämisestä vanhempien kotimaahan tai toiseen maahan väliaikaisesti kasvatettavaksi 2010. Ihmisoikeusliitto. Verkkodokumentti. < http://www.minedu.fi/export/sites/default/lapset_nuoret_perheet/pdf/Selvitys_28_5_2010_pdf.pdf>

Suomen YK-Liitto 2015. Ihmisoikeudet. Verkkodokumentti. <<http://www.yk-liitto.fi/yk70v/yk/ihmisoikeudet>>. Luettu 28.10.2015.

Suomi hyväksyi naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan sopimuksen 2015. Valtioneuvosto. Ulkoasianministeriö. Tiedote 105/2015. Verkkodokumentti. <http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomi-hyvakysi-naisiin-kohdistuvan-vakivallan-ehkaisuista-ja-torjumista-koskevan-sopimuksen?_101_IN-STANCE_3wyslLo1Z0ni_languageId=fi_FI> Luettu 30.10.2015.

Tanhua, Inkeri 2012. Sukupuolten tasa-arvon hyvät käytännöt. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkojulkaisu. < https://www.tem.fi/files/33925/VALTAVA_sukupuolten_tasa-arvon_hyvät_käytännöt_www.pdf>. Luettu 30.10.2015

The Right to Choose: Multi-agency statutory guidance for dealing with forced marriage 2014. HM Government. Verkkodokumentti. < https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/322310/HMG_Statutory_Guidance_publication_180614_Final.pdf>

Tilastokeskus 2016. Maahanmuuttajat ja kotoutuminen. Verkkodokumentti < <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/index.html>>. Luettu 9.4.2016

What forced marriage is 2015. Forced marriage. GOV.UK. Verkkodokumentti. <https://www.gov.uk/stop-forced-marriage>. Luettu 26.10.2015

Yhdistyneet kansakunnat 2014. Ihmisoikeudet. Saatavilla myös sähköisesti. <<http://www.yk.fi/node/5>>.

Tutkimukset

Taulukko 2. Selvitykset

Tekijä(t), vuosi, maa, jossa tutki- mus on tehty	Tarkoitus	Kohde- ryhmä (otos)	Aineiston keruu ja analysointi	Päätulokset
Ihmisoikeus- liitto, 2010, Suomi.	Selvittää maahan- muuttaja- taustaisten lasten ja nuorten lä- hettämi- sestä van- hempien kotimaahan tai toiseen maahan väliaikai- sesti kasva- tettaviksi tai asumaan.	Maahan- muuttaja- taustaiset lapset ja nuoret	Kvalitatiivinen haastattelututki- mus	Selvittää tahot, joiden tulisi Suomessa puuttua lasten ja nuorten lä- hettämiseen ulkomaille vas- ten heidän omaa tahto- aan. Selvityk- sessä maini- taan toimen- pide-ehdotuk- sia, joihin olisi syytä puuttua. Tapausten en- naltaehkäisynä on mainittu esi- merkiksi per- heiden tukemi- nen kokonai- suutena, eli vanhempia ja lapsia ei ajeta vastakkain. Lasten ja nuor- ten parissa työskentele- ville tulee olla tarjolla koulu- tusta. Ennalta- ehkäisevää yh- teistyötä tarvitaan riski- ryhmien kanssa toi- miessa.

Taulukko 3. Oppaat

Tekijä(t), vuosi, maa, jossa tutkimus on tehty	Tarkoitus	Kohderyhmä (otos)	Päätulokset
HM Government, 2014, Iso-Britannia	Tarkoitus antaa lakisääteisiä ohjeita organisaatioiden johtajille ja organisaatioille, kuinka toimia pakkoavioliittotilanteissa. Opas selvittää kuinka uhreja pystytään auttamaan, ja kuinka tilanteita ennaltaehkäistään.	Opas on tarkoitettu kaikille organisaatioille ja johtajille, jotka harjoittavat ammattiaan julkisissa tehtävissä muun muassa terveyden ja hyvinvoinnin sekä turva- ja suojelu-tehtävien parissa.	Oppaassa esitelty erilaisia toimia ja käytäntöjä, kuinka yrityksen tulee toimia, kun he törmäävät pakkoavioliittotilanteisiin. Opas selvittää muun muassa millaista koulutusta organisaatioissa tulee olla, jotta pakkoavioliittotilanteisiin pystytään puuttumaan.
HM Government, 2014, Iso-Britannia	Käytännön ohjeet eri alojen ammattilaisille, kuinka toimia tilanteissa kun on kyse pakkoavioliitosta.	Tarkoitettu terveydenhuollon ammattilaisille, poliiseille, opettajille, lasten sosiaalityöntekijöille ym.	Oppaassa esitelty ohjeita ja toimintatapoja kuinka tulee toimia pakkoavioliittotilanteissa ja kuinka auttaa sekä suojella uhreja

Taulukko 4. Tutkimukset

Tekijä(t), vuosi, maa, jossa tutkimus on tehty	Tarkoitus	Kohderyhmä (otos)	Päätulokset
Unicef, 2001, Keskitetty Aasian ja Afrikan maihin	Tutkimus keskittyy varhaisiin avioliittoihin, alle 18-vuotiaat, ihmisoikeuksien näkökulmasta. Tutkimus tuo tuloksia varhaisten avioliitojen vaikutuksista lisääntymisterveyteen ja koulun keskeyttämiseen. Se tutkii laajasti varhaisten avioliittojen asiayhteyksiä, syitä ja vaikutuksia eteenkin nuoriin tyttöihin ja laajemmin yhteiskuntaan. Tutkimuksessa käsitellään myös strategioita ja ehkäisykeinoja varhaisiin avioliittoihin.	Nuoret tytöt, jotka joutuvat varhaisiin avioliittoihin.	Tutkimuksessa tuodaan ilmi syitä mitkä tekijät, vaikuttavat siihen, että nuoret tytöt joutuvat varhaisiin avioliittoihin. Tekijöitä ovat mm. köyhyys, koulutuksen puute, tietämättömyys seksuaali- ja lisääntymisterveydestä sekä halu suojella tyttöjä. Tuodaan myös toiminta ehdotuksia julki kuinka varhaisiin avioliittoihin tulisi puutua ja kuinka niitä tulisi ehkäistä.
Unicef, 2001, Keskitetty Aasian ja Afrikan maihin	Tutkimuksessa on arvioitu lapsiavioliittojen esiintyvyyttä. Tutkimus pyrkii tunnistamaan ja ymmärtämään tekijät, jotka liittyvät lapsiavioliittoihin ja -avoliittoihin.	Nuoret tytöt, jotka joutuvat varhaisiin avioliittoihin	Syitä mitä tutkimuksessa esiintyi, miksi tytöt, joutuvat lapsena naimisiin olivat koulutuksen puute, uskonnollinen ja etninen tausta, puolison koulutus yms.

Liitteen otsikko

Liitteen sisältö